

Tilburg, 22 maart 2022

Aan: Provincie Noord-Brabant
t.a.v. Provinciale Staten
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch

Kenmerk: LB 03.00-2059-yo
Betreft: toelichting zienswijze beleidskader Landbouw en Voedsel 2030

Geachte Statenleden,

Op 15 oktober heeft Gedeputeerde Staten (GS) van Provincie Noord-Brabant het ontwerp-beleidskader Landbouw en Voedsel vastgesteld. Op dit ontwerp-beleidskader hebben Brabants Landschap, Vereniging Natuurmonumenten en de Brabantse Milieufederatie een zienswijze ingediend. Hierin dragen wij een aantal aanbevelingen aan, waarmee het beleidskader Landbouw en Voedsel kan worden verduurzaamd.

Deze aanbevelingen zijn, net als het overgrote deel van de overige zienswijzen, niet meegenomen in het concept-beleidskader. Aanstaande vrijdag 25 maart 2022 debatteert u over dit concept-beleidskader. Ter voorbereiding op dit debat sturen wij onze zienswijze nogmaals toe.

Graag lichten we bovendien twee punten nader toe.

MER advies: Problemen lucht, bodem, water, natuur en gezondheid blijven groot

Bij het beleidskader is een Plan-MER opgesteld, welke de gevolgen van en mogelijke alternatieven voor het beleidskader inzichtelijk maakt. Op 17 december 2021 heeft de Commissie-m.e.r. haar eerste advies hierop uitgebracht. Na enkele aanvullingen op het Plan-MER van GS heeft de Commissie-m.e.r. op 11 maart 2022 een tweede advies uitgebracht.

De Commissie-m.e.r. stelt in haar laatste advies: 'De beoordelingen in het MER en de aanvulling laten zien dat, zowel met de alternatieven als met het ontwerp-beleidskader, milieuknelpunten blijven bestaan en ambities en wettelijke normen of verplichtingen (zoals vanuit de Kaderrichtlijn Water) nog niet bereikt worden. De Commissie merkt daarbij op dat de hoofddoelstellingen in de uitwerking zijn afgezwakt. Zo staat de doelstelling om te voldoen aan (Europese) wettelijke verplichtingen, zoals de emissies voor gewasbeschermingsmiddelen of de Kaderrichtlijn Water, nog ver van het bereiken van de bovenliggende hoofddoelstelling 'meest duurzaam en circulair van Europa'.¹

De Commissie-m.e.r. merkt bovendien op dat de keuze voor dit concept-beleidskader 'vooral lijkt ingegeven door het voorkomen van een negatieve invloed op de positie van de agrariër in het landbouwsysteem en niet op het voorkomen van negatieve effecten op 'planet'-aspecten'.²

Inzet ruimtelijk instrumentarium noodzakelijk om verdere verslechtering te voorkomen

Ook zien we dat grasland nabij natuurgebieden steeds vaker vervangen wordt door intensieve teelten, die meer bestrijdingsmiddelen gebruiken. Hierdoor verslechtert de situatie in het natuurgebied. De provincie geeft in de nota van zienswijzen aan deze zorg te delen.

¹ Commissie m.e.r. (2022) *Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030, provincie Noord-Brabant. Toetsingsadvies over het milieueffectrapport en de aangepaste aanvulling daarop.* Pagina 3.

² Commissie m.e.r. (2021). *Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030, provincie Noord-Brabant. Voorlopig toetsingsadvies over het milieueffectrapport.* Pagina 6.

In het beleidskader wordt de wenselijkheid van natuurinclusieve landbouw en extensivering in randzones rond Natura2000-gebieden en natte natuurparels uitgesproken, maar alleen als iets dat de provincie vanuit de gebiedsgerichte aanpak wil stimuleren. Echter missen wij binnen de gebiedsgerichte aanpak juist sturing en heldere doelen vanuit de provincie.

We roepen de provincie daarom op om nu echt werk te maken van de zonering rond natuurgebieden. Zet naast stimuleringsregelingen voor natuurinclusieve en biologische landbouw ook het ruimtelijk instrumentarium in om rond natuurgebieden zones aan te wijzen waar het niet langer is toegestaan om bestrijdingsmiddelen te gebruiken, meer grondwater te onttrekken dan de natuur aankan en een teveel aan stikstof in lucht en water te veroorzaken. Hiermee kan verdere verslechtering van de Natura2000-gebieden worden voorkomen, en komt het behalen van de wettelijke normen en verplichtingen voor de KRW en Natura2000 een stap dichterbij.

Met duurzame groet, ook namens Brabants Landschap en Vereniging Natuurmonumenten,
<<handtekening>>

Misha Mouwen,
adjunct-directeur Brabantse Milieufederatie

Bijlage: LB 03.00-2003-yo zw Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 zh

Tilburg, 22 november 2021

Aan: Provincie Noord-Brabant
t.a.v. College van Gedeputeerde Staten
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch

Kenmerk: LB 03.00-2003-yo
Betreft: Ontwerp beleidskader Landbouw & Voedsel, C2287299

Geacht College,

Graag bieden Natuurmonumenten, Brabants Landschap en de Brabantse Milieufederatie u hierbij onze zienswijze aan op het ontwerp beleidskader Landbouw en Voedsel 2030.

In het beleidskader worden een aantal ontwikkelingen beschreven die vragen om extra interventies. Zo wordt gesteld dat: *'Het landbouw- en voedselsysteem moet gaan bijdragen aan het herstel van natuur, bodem, water, biodiversiteit en de gezonde leefomgeving dat vraagt om extra support om een trendbreuk met het verleden te realiseren.'* Wij delen deze analyse van harte.

Echter, het is onduidelijk wat u gaat doen om deze trendbreuk te realiseren. Wegen de stimulerende maatregelen op tegen de autonome ontwikkelingen? De PlanMER is hier duidelijk over en stelt dat *'het doel 'natuur- en landschapsinclusief' niet zonder meer behaald zal worden. Deze conclusie geldt overigens ook voor de doelstellingen die in het Beleidskader bodem en water benoemd worden (bron: MER Regionaal Programma Water en Bodem). Dit betekent dat er problemen zullen blijven bestaan rondom de kwaliteit van lucht, bodem, water, natuur en gezondheid.'*

Wij roepen u dan ook op om aanvullende en meer sturende maatregelen te nemen om de ambities waar te maken en in 2030 de problemen rondom de kwaliteit van lucht, bodem, water, natuur en gezondheid op te lossen.

Natuurinclusieve en biologische landbouw

We zijn verheugd over de verhoging van uw ambitie voor het aandeel biologische landbouw in de provincie naar 15%. Aangezien Brabant qua aandeel biologisch achterloopt in Nederland, en Nederland in Europa, vergt dit wel een serieuze inzet van maatregelen en middelen vanuit de provincie. Op welke manier de provincie dit wil stimuleren en of dit voldoende is om te leiden tot een aandeel van 15% is niet duidelijk.

Wat tevens mist in het beleidskader is dat de provincie een rol te spelen heeft in het stimuleren van de marktvraag, zodat vraag en aanbod in balans blijven en het verdienmodel van biologisch overeind blijft. We zijn positief over de aandacht in het beleidskader voor structurele financiële waardering voor ecosysteemdiensten.

Onze aanbevelingen:

- Stimuleer als provincie ook de marktvraag naar biologische producten;
- Stimuleer tevens omschakeling naar biologische landbouw door differentiatie in regelgeving, waarbij biologisch produceren kosten bespaart, zoals de uitzondering op stalaanpassingen die nu voor natuurinclusieve en biologische bedrijven geldt;

- Stuur ook extra op het onderdeel landschap, met minimaal 10% natuurlijke randen en hoekjes (groene dooradering). Dit draagt wezenlijk bij aan de biodiversiteit en de aantrekkelijkheid van het boerenland.
- Stel via het ruimtelijk beleid overgangszones in rond Natura 2000-gebieden waarin alleen biologische of natuurinclusieve landbouw toegestaan is en grondwateronttrekkingen en het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen verboden zijn.

Kringlooplandbouw en schaalvergroting

Kringlooplandbouw klinkt mooi, maar bij een intensieve veehouderij waarbij het voer van elders komt, de mest in Nederland achterblijft (of naar een derde land wordt gebracht) en het vlees, de eieren en de melk worden geëxporteerd, is er sprake van een lineair systeem en niet van een gesloten kringloop. Kringlooplandbouw past juist bij grondgebonden bedrijven, die op hun land de kringloop tussen voer en mest sluiten. Verder wordt mestbewerking in het ontwerp beleidskader beschreven als noodzakelijk voor kringlooplandbouw en zelfs als wenselijk voor mest die niet geëxporteerd wordt. Echter, voor het sluiten van kringlopen op zo laag mogelijke schaal (bedrijfsniveau of in de buurt) is geen mestbewerking nodig. Ook is de stelling niet onderbouwd waarom bewerkte mest beter voor de bodem zou zijn dan drijfmest. Voor een toename in het aantal centrale mestbewerkingsinstallaties is bovendien weinig maatschappelijk draagvlak, vanwege overlast veroorzaakt door bestaande mestverwerkingsinstallaties.

Minder vee, in plaats van minder boeren

De stip op de horizon voor 2040 is in het beleidskader dat het aantal bedrijven halveert, dat deze gemiddeld groter zijn dan nu, maar in totaal 10% minder grond in gebruik hebben. Dit gaat lijnrecht in tegen de breedgedragen visie van Rijksbouwmeester Floris Alkemade van méér (landschapsinclusieve) boeren met minder dieren. Het betekent schaalvergroting en daardoor mogelijk lokaal intensivering, met meer overlast en concentratie van geur, stikstof, fijnstof en endotoxinen tot gevolg, ten koste van de kwaliteit van de leefomgeving. Dit komt de relatie tussen boeren en burgers niet ten goede.

Tot slot wordt voor het verduurzamen van de intensieve veehouderij alles verwacht van innovatie en digitalisering. Dit zijn echter vaak hoge investeringen, waarbij de prestaties van deze technische innovaties (zoals stalsystemen en luchtwassers) achteraf keer op keer te rooskleurig blijken ingeschat. Voor verlaging van de milieudruk van de intensieve veehouderij zal daarom ingezet moeten worden op een krimp van de veestapel, waarbij het aantal dieren in Brabant weer in balans komt met de beschikbare grond en de leefomgeving.

Onze aanbevelingen:

- Zet actief in op het tegengaan van de afname van het aantal boeren en op het tegengaan van de toename van het aantal dieren per bedrijf. Onderzoek hoe de veestapel kan krimpen en de familiebedrijven met een kleinere schaal perspectief kunnen krijgen of houden;
- Stop met het faciliteren van de groei van het aantal mestfabrieken en pak de overlast van de bestaande mestfabrieken actief aan. Zet tevens in op krimp van de veestapel om mestfabrieken overbodig te maken;
- Verbied co-vergisting. In het Bestuursakkoord uit 2019 wordt beschreven hoe co-vergisting grote risico's heeft voor milieu, gezondheid en fraude en wordt onderzoek aangekondigd naar de wenselijkheid en mogelijkheid om omschakeling en nieuwvestiging van co-vergisting te verbieden. Ga hiermee verder en verbied co-vergisting.

Fijnstof, geur en gezondheid

In het beleidskader wordt terecht gesteld dat de emissies van CO₂, ammoniak, fijnstof en stikstof forser naar beneden zullen moeten ten opzichte van de autonome ontwikkeling. Ook het *'verminderen van geur en zoönosen'* wordt terecht als *'van groot belang voor de gezonde leefomgeving'* beschreven. De genoemde maatregelen hiervoor zijn echter ontoereikend. Niet voor niets stelt de PlanMER hierbij als kanttekening/risico: *'Het is onduidelijk welke maatregelen worden ingezet (bijvoorbeeld extra maatregelen geiten behoeft specificering) en wat de gezondheid bevordert.'*

De primaire inzet op het voldoen aan wettelijke (landelijke) eisen betekent in feite het volgen van de autonome ontwikkelingen en geen extra inspanning. Ook is niet onderbouwd dat het voldoen aan die eisen zou leiden tot de beoogde emissieloze landbouw, noch dat het voldoende bijdraagt aan het gezondheidsdoel van de beoogde drie gezonde levensjaren erbij voor ieder Brabander. Sowieso is emissieloze landbouw (nog) niet mogelijk gebleken. Het nu niet voldoen aan de wettelijke eisen betekent bovendien dat de betreffende bedrijven in overtreding zijn. In dat geval is handhaving op zijn plaats. De term handhaving wordt echter slechts eenmaal genoemd, namelijk in de context dat mestfraude om *'een actieve houding op het gebied van handhaving'* vraagt. Het is onduidelijk wat deze *'actieve houding'* behelst en of dit concreet ook tot de nodige extra capaciteit voor toezicht en handhaving leidt.

Onze aanbevelingen:

- Investeer in extra capaciteit voor toezicht en handhaving;
- Behoud in verband met gezondheidsrisico's het moratorium op uitbreiding van de geitenhouderij;
- Breng ten behoeve van de drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander de fijnstofnormen in de Omgevingsverordening in lijn met het advies van de Wereldgezondheidsorganisatie;
- Neem aanvullende maatregelen om de uitstoot van fijnstof en geur te verminderen, want het voldoen aan de landelijke eisen is onvoldoende om tot een emissieloze landbouw te komen;
- Hanteer veilige afstandsnormen tussen veehouderijen onderling, veehouderijen en woningen en mestfabrieken en woningen om de concentratie en verspreiding van zoönosen, endotoxinen en fijnstof te beperken.

Geef sturing aan de gebiedsgerichte aanpak

Er wordt in het beleidskader veel verwacht van de gebiedsgerichte aanpak, waarin aan meerdere doelen tegelijk wordt gewerkt. In de praktijk missen we echter sturing van de provincie. Wanneer komt de provincie met concrete stikstof- en hydrologiedoelen per gebied? Welke instrumenten hebben we binnen de gebiedsgerichte aanpak om de doelen te verwezenlijken? Wat kunnen we doen met intensieve bedrijven die niet natuurinclusief kunnen of willen worden? Zonder sturing op deze punten vanuit de provincie kunnen de gebiedspartners niet goed samen aan de slag.

Het extra verminderen van chemische gewasbeschermingsmiddelen wordt in het beleidskader genoemd als van groot belang voor de gezonde leefomgeving. We zien echter, bijvoorbeeld rond de Kampina, dat de teelt van gras- of mais wordt vervangen door pioenrozen. Door dergelijke intensivering en het toenemend gebruik van bestrijdingsmiddelen dat daarmee gepaard gaat, verslechtert de situatie in het natuurgebied.

Onze aanbevelingen:

- Stel duidelijke doelen in gebiedsprocessen, onder andere voor stikstof en hydrologie;
- Geef de gebiedspartijen heldere kaders en instrumenten mee;
- Zet ruimtelijk beleid in om verslechtering tegen te gaan en aan te geven waar wat wel en niet kan. Voorkom omzetting van grasland of akkerbouw in intensieve teelten met meer bestrijdingsmiddelengebruik en een verhoogde watervraag;
- Maak duidelijk wat er met de intensieve veehouderij en andere bedrijven rond Natura 2000-gebieden moet gebeuren, die niet natuurinclusief en extensief kunnen of willen worden. Dat is niet iets waar de stakeholders in het gebiedsproces over kunnen beslissen.

Zet vrijkomende stikstofruimte in voor natuur

Het beleidskader stelt dat er door autonome ontwikkelingen stikstofruimte vrijkomt. Die ruimte bestaat echter alleen op papier. In werkelijkheid is er in Brabant nog steeds sprake van een zware overbelasting van de natuur, hetgeen ook wordt geconstateerd in het rapport *'Toestand van de Natuur in Brabant'*. De huidige latente ruimte in vergunningen kan wel worden ingezet om stikstofruimte te creëren, mits actief niet-gebruikte vergunningen worden ingetrokken. Zolang er echter geen zicht is op het bereiken van de noodzakelijke stikstofreductie voor de natuur, is er überhaupt geen sprake van 'resterende' stikstofruimte die weer ingezet mag worden ten koste van de natuur.

Wij denken graag met het College mee over hoe u met het beleidskader Landbouw & Voedsel de genoemde ambities en benodigde doelen kunt bereiken.

Met duurzame groet,
mede namens Brabants Landschap en Natuurmonumenten,

<<handtekening>>

Femke Dingemans,
directeur Brabantse Milieufederatie